

BO‘LAJAK BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QITUVCHILARINING TEXNOLOGIK KOMPETENTLILIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

Komiljonova Guluzraxon Nizomjon qizi,

Qo‘qon universiteti ta‘lim kafedrasida dotsenti v.b.

E-mail: komiljonovaguluzra6@gmail.com

Annotatsiya. Maqolada boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining texnologik kompetentligini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslariga bag‘ishlangan bo‘lib, texnologik kompetentlik tushunchasining mazmuni, uning tarkibiy qismlari va ularni shakllantirish jarayoni ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, ushbu kompetensiyani rivojlantirishga xizmat qiluvchi omillar va ta‘lim sharoitlari ko‘rib chiqilib, fikr-mulohazalar ila yoritilgan.

Kalit so‘zlar: ta‘lim, boshlang‘ich ta‘lim, bo‘lajak o‘qituvchi, bilim, ko‘nikma, malaka, kompetentlik, texnologik kompetentlik, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik texnologiyalar, kasbga yo‘naltirish, rivojlantirish.

Аннотация. Статья посвящена научно-теоретическим основам формирования технологической компетентности учителей начальных классов, с научно-теоретической точки зрения анализируется содержание понятия технологической компетентности, ее составляющие и процесс их формирования. Также рассмотрены факторы и условия обучения, служащие развитию данной компетенции, и освещены с отзывами.

Ключевые слова: образование, начальное образование, будущий учитель, знания, навыки, квалификация, компетентность, технологическая компетентность, компетентностный подход, педагогические технологии, профессиональная ориентация, развитие.

Abstract. The article is devoted to the scientific and theoretical foundations of the formation of technological competence of primary school teachers, the content of the concept of technological competence, its components and the process of their formation are analyzed from a scientific and theoretical point of view. Also, the factors and conditions of education that serve the development of this competence are considered and highlighted with comments.

Keywords: education, primary education, future teacher, knowledge, skills, qualifications, competence, technological competence, competency-based approach, pedagogical technologies, career guidance, development.

Kirish. Boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi o‘quvchiga fundamental bilimlarni berish bilan birga, hayoti uchun zarur bo‘lgan mehnat faoliyatining dastlabki bosqichlariga ham rahbarlik qiladi. Boshlang‘ich ta‘lim o‘qituvchisi bir necha fanlardan ta‘lim oluvchilarga bilim beradi. Shu bilan bir qatorda texnologiya fanini ham o‘qitadi va bu jarayonda fanga doir amaliy ko‘nikma, malakalarini ham oshirishga e‘tibor qaratishi lozim. Boshlang‘ich sinf texnologiya fani o‘qituvchisi sifatida faoliyat olib borishda o‘qituvchidan texnologik kompetentlik yuqori darajada bo‘lishligi talab etiladi. Shuning uchun bo‘lajak o‘qituvchilarning texnologik kompetentligini rivojlantirish ularning kasbiy tayyorgarligining ajralmas qismi hisblanadi.

Adabiyotlar tahlili. Kompetensiyaviy yondashuv g‘oyalari V.I.Baydenko, V.A.Bolotov, V.V.Serikov, Ye.F.Zeer, Ye.Simanuk, I.A.Zimneya, D.A.Ivanov, K.G.Mitrofanov, O.V.Sokolova, O.Ye.Lebedev, G.K.Selevko, B.Abdullayeva, N.Ro‘ziqulova, O.Qo‘ysinov, J.Usarov, U.Raxmatov va boshqalarning ilmiy ishlarida

yoritilgan. Mazkur ishlarning aksariyatida kompetentli yondashuv jamiyatning mutaxassis sifatleri va qobiliyatlariga qo'yadigan yangi talablari zamonaviy maktab yoki ma'muriyatning paydo bo'lishiga javob sifatida qaraladi. Ularning tuzilmalariga kompetentli yondashuv g'oyalarini amalga oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

A.G.Bermusning fikriga ko'ra, "Kompetentlik takomillashib borayotgan shaxsning barcha hislatlarini, bilimi, tajribasi, umuman olganda, butun borlig'ini yagona tizimga birlashtiradi". "Kompetentlik bu nafaqat shaxsning bilimdon ekanligi, balki o'z bilimlarini uzluksiz ravishda yangilab borishi hamdir, – deydi. M.A.Choshanov. M.Aronovning fikricha, kompetentlik mutaxassisning ma'lum bir faoliyat uchun tayyor ekanligini bildiradi. Noaniq vaziyatlarda faoliyat ko'rsata olish qobiliyati bu kompetentlikdir, deydi O.Ye.Lebedev [2].

Kompetentlik insonning intellektual shaxsiy, ijtimoiy kasbiy hayotiy faoliyatiga asoslanadi, deb yozadi I.A.Zimnyaya. A.V.Xutorskiy "kompetensiya" va "kompetentlik" tushunchalari ni quyidagicha ajratib olish mumkin, deb hisoblaydi.

Tadqiqot metodologiyasi. Mazkur tadqiqotda bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining texnologik kompetentligini rivojlantirish jarayoni nazariy tahlil, qiyosiy tahlil va pedagogik kuzatuv metodlari asosida o'rganildi. Shuningdek, kompetensiyani shakllantirish darajasini aniqlash uchun diagnostik so'rovlar va amaliy topshiriqlar qo'llanildi. Olingan natijalar statistik tahlil orqali qayta ishlanib, nazariy xulosalar bilan umumlashtirildi.

Tahlillar va natijalar. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining texnologik kompetentligini takomillashtirish ta'lim tizimining amalga oshirilishi zarur bo'lgan muhim jihatlardan biridir. Shu nuqtayi nazardan, kompetensiyaviy yondashuv nazariyasi va amaliyoti eng dinamik rivojlanayotgan yondashuv bo'lib, u talqin qiladigan "kompetensiya," "kompetentlik" kabi asosiy tushunchalarni ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

"Kompetentlik" (inglizcha: "competence" "qobiliyat") faoliyatda nazariy bilimlardan samarali foydalanish, yuqori darajadagi kasbiy malaka, mahorat va iqtidorni namoyon eta olishni ifodalaydi. Kompetentlik tushunchasi dastlab ta'lim sohasiga psixologik, pedagogik izlanishlar natijasida kirib kelgan tushuncha bo'lib, zamonaviy atama sifatida qo'llanilib kelinmoqda [1].

Ta'kidlash kerakki, kompetentli yondoshish muammolari bilan shug'ullanadigan tadqiqotchilarning fikriga ko'ra, kompetentli yondoshishning tushunchalar doirasi to'la belgilab berilmagan hamda ularning bir xil va umume'tirof etilgan talqini yo'q.

Bizning fikrimizcha, kompetensiyaviy yondashuv bilim, ko'nikma va malakalarni qo'llay olish, ya'ni buni qanday qilishni bilish, kompetensiya tushunchasi esa aynan o'sha bilim, ko'nikma va malakalarni harakatda ko'rsata olish, ya'ni aynan qanday harakat qilish va nima qilishni bilishdir.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilari pedagogik jarayonda texnologiya fanini o'qitish metodikasi, mehnat muhofazasi, jihozlardan foydalanish qoidalari, o'quvchilarda amaliy mehnat ko'nikmalarini shakllantirish usullari bilan puxta tanish bo'lishlari lozim. Buning uchun o'qituvchida texnologik kompetentlik bo'lishi kerak.

Texnologik kompetentlik – bu o'qituvchining boshlang'ich sinflarda texnologiya darslarini tashkil etish, o'quvchilarga amaliy vazifalarni o'rgatish, xavfsizlik qoidalarini tushuntirish, turli materiallar bilan ishlash metodikasini o'zlashtirish qobiliyatidir.

Ushbu kompetensiya quyidagi tarkibiy qismlardan iborat:

– Nazariy bilimlar – texnologiyani o'qitish metodikasi fanining mazmuni, mohiyati, tamoyillari va maqsadlarini bilish;

– Amaliy ko'nikmalar – turli materiallar bilan ishlash qobiliyati, uskunalardan to'g'ri va xavfsiz foydalanish;

– Metodik tayyorgarlik – texnologiya darslarini rejalashtirish, amaliy mashg'ulotlarni tashkil etish va baholash bo'yicha bilimlar;

– Tarbiyaviy yondashuv o'quvchilarda mehnat orqali ijobiy sifatlar: mas'uliyat, aniqlik, sabr-toqat, estetik didni shakllantirishga yo'naltirilgan pedagogik yondashuv.

Bugungi kunda boshlang'ich sinf o'qituvchilarining texnologik kompetentligini shakllantirishda quyidagi muammolar mavjud:

ta'lim dasturlarida texnologiyalarga yetarlicha e'tibor qaratilmaganligi;

amaliy mashg'ulotlar sonining kamligi;

texnologiya fanini o'qitish uchun jihozlar va zarur vositalarning yetishmasligi;

o'qituvchilarning ijodiy va dizayn yondashuvlari bo'yicha bilim darajasining pastligi va hokazo.

Xulosa. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining texnologik kompetentligini rivojlantirish ularni nafaqat nazariy, balki amaliy jihatdan ham puxta tayyorlashni taqozo etadi. Bu jarayonda metodik yondashuvlar, amaliy mashg'ulotlar, o'quv-metodik ta'minot, zamonaviy texnologik yechimlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich ta'limda texnologiyaning o'rni kuchaytirilsa, o'quvchilarda kasbga yo'naltirish, ijodiy fikrlash, mehnatga muhabbat kabi ijobiy sifatlar muvaffaqiyatli shakllanadi. Oliy ta'lim muassasalarida texnologiya o'qitish metodikasi fanidan zamonaviy pedagogik yondashuvlar va amaliy mashg'ulotlarga alohida e'tibor qaratilib, talabalarni kasbga yo'naltirish, ijodiy tafakkurini rivojlantirish, mehnatga muhabbatini shakllantirishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda. Texnologiya fanini samarali o'qitish natijasida talabalar nafaqat nazariy bilimlarga, balki amaliy ko'nikma va malakalarga ham ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. worldlyjournals.com/index.php/Yangiizlanuvchi/article/download/7956/12777/24018
2. Азимова Н. Э. Технология духовно-нравственного воспитания преподавателя профессионального образования в процессе обучения // Молодой ученый. – 2011. – №. 5-2. – С. 117-118.
3. <https://interscience.uz/index.php/home/article/download/2996/2646/7964>

4. Tilavova M. Texnologiya va uni o'qitish metodikasi [Matn] : o'quv qo'llanma / M. Tilavova.- Buxoro: OOO "Sadriddin Salim Buxoriy" Durдона, 2021. – 312 b.
5. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni (23.09.2020 yildagi O'RQ-637-son) <https://lex.uz/docs/-5013007>
6. Matlab Tillavova. Texnologiya va uni o'qitish metodikasi. Buxoro: OOO "Sadriddin Salim Buxoriy" Durдона, 2021. – 312 b.
7. Rasulova, Z.D., Quliyeva, Sh.H., Jo'rayev A.R. Texnologiya fanini o'qitish metodikasi [Matn] : O'quv qo'llanma / Z.D. Rasulova, Sh.H. Quliyeva, A.R. Jo'rayev.- Buxoro: OOO "Sadriddin Salim Buxoriy" Durдона nashriyoti, 2021. – 384 b.
8. G.Komiljonova. Boshlang'ich ta'limda zamonaviy pedagogik texnologiyalar. O'quv qo'llanma. 2025.
9. Abduraxmonova, N. A. qizi. (2023). BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O'QITUVCHILARINING IJODIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 208–211. Retrieved from <http://erus.uz/index.php/er/article/view/5507>
10. <https://cyberleninka.ru/article/n/ko-rgazmalilik-vositasining-chizma-geometriya-va-muhandislik-grafikasi-fanini-sifat-va-samaradorligini-oshirishdagi-ahamiyati>
11. Komenskiy Ya.A. Tanlangan pedagogik asarlar. – Toshkent: "O'qituvchi", 1975, 124-bet
12. Bo'ronova Sh. Ona tili darslarida interfaol metodlardan foydalanish. Uzluksiz ta'lim. 2004. 3-son. – 34-38 betlar.
13. Ushinskiy K.D. Inson — tarbiya predmeti sifatida. II tom. – Moskva: "Pedagogika", 1980, 246-bet.
14. Vigotskiy L.S. Pedagogik psixologiya. – Toshkent: "O'zbekiston", 2011, 158-bet.
15. Mavlonova R., Vohidova N., Rahmonqulova N. Boshlang'ich ta'lim pedagogikasi, innovatsiya va integratsiyasi. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2013, 89-bet
16. Jumayev M.E. Matematika o'qitish metodikasi. – Toshkent: "Ilm-ziyo", 2007, 76-bet
17. <https://interoncof.com/index.php/germany/article/download/8687/7890/15432>
18. **Xurboeva, S. M. (2023).** "Boshlang'ich sinflarda yangi ped texnologiyalar va innovatsion metodlardan foydalanish va o'qitish metodikasi". *Ustozlar uchun*, 51(2), 201–205.
19. **Ro'ziboyeva, G. S. (2023).** "Boshlang'ich sinflarda savod o'rgatish jarayonida ko'rgazmali vositalardan foydalanish". *Лучшие интеллектуальные исследования*, 3(1), 39–41.
20. <https://cyberleninka.ru/article/n/konstantin-dmitriy-ushinskiyning-pedagogik-g-oyalari>
21. Diyoraxon S., Komiljonova G. BOSHLANG 'ICH TA'LIMDACHETELO 'QUVCHILARINI BAHOLASH MEZONI VA SAMARALI TAQDIRLASH //QO 'QONUNIVERSITETI XABARNOMASI. – 2023. – C. 783-785.
22. Komiljonova, G. N. qizi.(2023). Fanlararo bog 'lanish asosida boshlang 'ich ta'limni amalga oshirishning o 'ziga xos xususiyatlari. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(12), 198-201. Komiljonova, G. N. "qizi.(2023). Fanlararo bog 'lanish asosida boshlang 'ich ta'limni amalga oshirishning o 'ziga xos xususiyatlari." *Educational Research in Universal Sciences* 2.12: 198-201.
23. Pozilov Hamidjon Ikromjon o'g'li, & Komiljonova Guluzra Nizomjon qizi. (2023). YOSH AVLOD KAMOLOTIDA TEXNOLOGIYA FANI VA UNING KELAJAGI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 923–926. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.760>.
24. Madinabonu Shuxratjon qizi, & Esonaliyeva Guluzra Komiljonova. (2023). INSON QADRI VA BARKAMOL AVLOD SHAKLLANISHIDA PEDAGOGIKANING O'RNI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 1(1), 788–789. <https://doi.org/10.54613/ku.v1i1.717>
25. Mo'bina M. et al. BOSHLANG 'ICH TA'LIMDA-FANLARARO ALOQADORLIK //Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi. – 2025. – T. 46. – №. 2. – C. 12-16. Mo'bina, Madumarova.
26. QIZI, K. G. N. BO 'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O 'QITUVCHILARIDA TEXNOLOGIK KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI. *KASB-HUNAR TA'LIMI MUHDAPIIJA*, 127.
27. Komiljonova, G. N. (2025). BO 'LAJAK BOSHLANG'ICH SINFI O 'QITUVCHILARINING TEXNOLOGIK KOMPETENTLILIGINI SHAKLLANTIRISH. *Inter education & global study*, 3(6 (1)), 182-197.

28. Diyoraxon, S., & Komiljonova, G. (2023). BOSHLANG 'ICH TA'LIMDACHETELO 'QUVCHILARINI BAHOLASH MEZONI VA SAMARALI TAQDIRLASH. *QO 'QONUNIVERSITETI XABARNOMASI*, 783-785.

